

דף כח

הערות ובאורים בפשט

מגיד לך הכתוב שהספק אסורה (מרש"י דף ב: ד"ה כטומאה נראה שהגרסה כאן: **שעל הספק אסורה**). וכן רהיטת הלשון, וכ"ה בלקוטי הלכות), **מכאן אתה דן לשרץ**; ומה **סוטה שלא עשה בה שוגג כמזיד...** **שרץ שעשה בו שוגג כמזיד ואונס כרצון אינו דין שיעשה בו ספק כודאי** — כתבו הרא"ש והר"ש בתוספותיהם שאין זה 'קל וחומר' גמור, שהרי יש לו כמה פרכות; לטומאת הסוטה אין טהרה כלשאר טומאות, וגם יש שם רגלים בדבר, ועוד. אלא הלכה למשה מסיני זו שהסמיכוה בקל וחומר. או אפשר שלמדים לשאר טומאות מכך שהוציאה תורה דין זה בלשון טומאה.

ובתוספות כאן משמע שנקטו שקל-וחומר גמור הוא. ופירשו ש'רגלים לדבר' דסוטה דומה לספק מגע שרץ, בשניהם יש ריעותא המעורר ספק ומוציא הדבר מחזקתו. והרשב"א (הובא בשיטה מקובצת כתובות ט) נקט שכל ספק טומאה הקיש הכתוב לטומאה, בין שיש רגלים לדבר בין שאין רגלים לדבר, ורק בסוטה צריך שיהא רגלים לדבר, משום שטוענת 'ברי' שהיא טהורה.

יש מן האחרונים שכתבו שדין סוטה עצמו אינו 'ספק טומאה' כלל, אלא 'ספק איסור' הוא, רק קבלו חז"ל מהלכה למשה מסיני [או דרשו מיתור לשון הכתובים. ע' חדושים ובאורים], שזה שכתוב בתורה בסוטה לשון טומאה, בא להורות ענין אחר, שבכל מקום שיוולד ספק טומאה, יהיו דיניו כדין הסוטה, ואולם עצם הדין בסוטה אינו ענין ל'ספק טומאה' כלל. (עפ"י שערי ישר א, טז. וצ"ע לישב דבריו עם דהתוס'). וכיו"ב יש באחיעזר ח"א ז, ב. וכן ע' בחדושים ובאורים).

(ע"ב) דבר שיש בו דעת לישראל — כלומר להשיב כענין לשואלים אותו על מה שארע. (עפ"י רמב"ם אבות הטומאות טז, ב בפירושו למשנה — טהרות ג, ו).

זכי תימא כהונה לא צריכא קרא, שהרי עשה בה ספק זונה כזונה, תרומה נמי לא תיבעי קרא, שהרי עשה בה ספק זונה כזונה — יש להבין מה באמת הטעם לכך שצריך קראי לאסרה בתרומה ולכהונה, הרי עשאתה תורה כודאי. (וע' בתוס').

אכן מבואר בכמה מקומות שדין 'ספק כודאי' בסוטה, אין גדרו הכרעה ודאית על המציאות, שאמרה תורה להניח שארעה ודאי טומאה, אלא הטילה התורה איסור-ודאי מחודש על מציאות מסופקת זו. ולכן, צריכים לגילוי פרטי כלפי כל הלכה והלכה ביחוד, כי לולא כן הייתי סובר שאיסור מחודש זה אינו שייך אלא למה שנאמר בפרשה ולא להלכות אחרות. (עפ"י חדושי הגר"ח על הש"ס, בכ"מ. וע' אחיעזר א; שערי ישר א, יא; זכר יצחק סד).

ויש מפרשים בסגנון אחר; אמנם גילה הכתוב שהספק נידון כודאי טומאה, אבל לענין לאו אחר, כגון זו שיהא לה שם 'זונה' — לא שמענו, והרי זה כשאר ספק איסור דאורייתא, שאינו נידון כודאי. על כן הוצרך הכתוב לגלות שאסורה לכהונה ותרומה משום 'טומאה'. (עפ"י שב שמעתא א, יב-יג; מנחת חינוך רסג, לד. וע"ע רי"ט אלגזי על הל' בכורות להרמב"ן, פ"ה אות מג בד"ה והנה במה, ואילך; אבי עזרי (רביעאה) — איסור"ב א, כב; חזו"א אה"ע טו, א).

על דברי הירושלמי המובאים בתוס', שספק טומאה ברה"ר טהור ממה שמצינו שהציבור עושים את הפסח בטומאה — ע' בשו"ת דובב משרים ח"ב יד; חדושים ובאורים.

ככתבם וכלשונם'

'אין האיש מנוקה מעוון אין המים בודקין את אשתו' — 'כל מיני צער ויסורין שיש לאדם על ידי אדם אחר, בין מדעתו בין שלא מדעתו רק בגרמא דיליה נגרם צער לאחר, וכן אפילו מוכיחו ועי"ז מצטער — הוא הרצועת-מרדות לו על עווננו וכי גם הבושה והצער שיש לאדם בעונו כשמוכיחין אותו, גם זה הוא ליסורין על עווננו. ולכן יש לאדם ליזהר שיהיה הוא נקי בזה, וכמו שנאמר ופקדתי את דמי יזרעאל על בית יהוא, וכן נאמר גבי בעשא. ולכן נאמר התקששו וקושו ודרשו רז"ל 'קשוט עצמך תחילה ואחר כך קשוט אחרים', דבלאו הכי נענש על כך. ויסורין הבאים לאחר על ידו שלא מדעתו, אין הקב"ה מביאם אלא ע"י מי שנקי בדבר, כי אין הקב"ה רוצה להביא תקלה לאיש מישראל ואם לא שגם לו יש משפט בזה שיקבל העונש על מה שנענש זה על ידו, על דרך שאמרו במכות הקב"ה מזמינם לפונדק אחד' כו' זה נהרג וזה גולה. ולכן אמרו בסוטה כשאין האיש מנוקה מעוון אין המים בודקין את אשתו'. (צדקת הצדיק ס)

(ע"ב) 'זמכאן אמרו: דבר שיש בו דעת לישראל ברשות היחיד ספיקו טמא ברשות הרבים ספיקו טהור. ושאין בו דעת לישראל בין ברה"י בין ברה"ר ספיקו טהור'

— 'נראה מהתוספות (בנידה ב,א ד"ה מעת) ומהרמב"ם (אבות הטומאות טז,ג ואילך), שדבר שאין בו דעת לישראל — ספיקו טהור גם במקרה של ספק השקול; כנגד זה דבר שיש בו דעת לישראל — ספיקו טמא אפילו היתה שם חזקת טהרה.

ונמצא, שספק טומאה — המתייחס לדבר שאין בו דעת לישראל — דינו קל יותר מן האמור בשאר כל האיסורים; שהרי באלה נאמר, שספק דאורייתא לחומרא; ולדעת הרוב המכריע של הפוסקים, הרי עצם הכלל הזה נוהג מדאורייתא.

ונראה שהתורה רמזה לנו כאן רמז כדי להוציא מלבנו דעות מוטעות: אל יעלה על דעתנו, שטומאה הנוגעת בחפץ משפיעה עליו השפעה ממשית, מאגית ובלתי-נראית. שכן אילו נודעה לטומאה השפעה מזיקה ממשית ומאגית, לא היה דין ספק טומאה קל יותר מדין שאר כל הספקות; היפוכו של דבר: טומאה היתה מביאה לידי סכנה — וכבר אמרו: 'חמירא סכנתא מאיסורא'. אלא הרי זו אחת מן הראיות לכך, שהלכות טומאה הן מסוג ההלכות הסמליות; הוה אומר, הן מעוררות ושומרות בהכרתנו המוסרית את האמיתות החשובות ביותר...

מאידך, אם הספק מתייחס למצבו או לפעילותו של אדם בר דעת, הרי הדין חמור יותר; ודבר שיש בו דעת לישראל — אף ספיקו טמא. והרי כאן רעיון, שכבר מצאנו דוגמתו; כי ידיעת הטומאה יצאה מכלל שאר כל המצוות, ונקבע לה קרבן עולה ויורד — בצד שמיעת קול ושבועת ביטוי. אכן הלכות טומאה מבקשות לחזק בלבנו את ההכרה בא-ל האישי והחופשי — ובאדם האישי והחופשי. הכרה זו היא היסוד לכל אמונה יהודית; ולא באו מקדש וקדשיו אלא להביא אותנו לידי אמונה זו. משום כך שיכחת ההלכות האלה טעונה כפרה על ידי

קרנן מיוחד. וכן הדבר גם כאן: יהודי בר דעת איננו רשאי לאכול מן הקדשים, אלא אם כן ברור לו — בלא צל של ספק — שהוא נקי מכל טומאה; וכן גם ביחס לכל חפץ, שנגע בו בר דעת או גרם לו מגע: אף חפץ זה לא ייקרא טהור, אלא אם כן טהרתו ברורה לו בוודאות גמורה.

כאמור, החומרה שנאמרה בדבר שיש בו דעת לישאל, נוהגת רק ברשות היחיד; ואילו ספק טומאה ברשות הרבים הוא טהור. והירושלמי (ע' תוספות סוטה כח ע"ב) — וכן גם הרמב"ם (הל' אבות הטומאות טז, א) — קושרים הלכה זו עם הדין ש'טומאה דחוייה בציבור', וציבור עושין פסח בטומאה בזמן שרובו של ציבור טמאין. הלכה זו מבהירה את מעלתו הרוחנית-המוסרית של הכלל האנושי: אין ציבור מת, והאומה איננה יודעת מוות; ואף היחיד, המקדיש את מעשיו לטובת הכלל, מציל את פרי הרוח של ימי חלדו ומפקיע אותו משלטון המוות; אף הוא זוכה באלמוות — בעודו בעולם הזה.

מובן, שהשקפה זו איננה תופסת את רעיון הכלל כאיחוד של מספר גופים — שעשו יד אחת כדי להשיג עוצמה גופנית. אילו היה זה כך, היתה גם האומה משועבדת למוות; אף היא ושאיפותיה היו בנות חלוף — לא פחות מן היחיד ורצונותיו. אלא האומה תשא לעד את ערכי הנצח של האנושות; רעיון הכלל מייצג את נצח האדם על כל ערכיו הרוחניים-המוסריים. ערכים אלה הם תמצית הקשר, המלכד את היחידים והופך אותם לעם. ועצם רעיון הכלל מייצג אפוא את החירות המוסרית של האדם. משום כך 'טומאה דחוייה בציבור'. כי רעיון הציבור מחליש את הסכנה הנשקפת להכרת החירות המוסרית; שוב אין לחשוש, שהשעבוד הגופני של הטומאה יעבור אל תחום המוסר. והטהרה המיוצגת על ידי רעיון הכלל — השפעה חיובית נודעת לה; ולפיכך אם נתעורר ספק, כביכול, בחסות הכלל — ברשות הרבים, בפני שלושה — הרי רעיון הכלל מכריע את הכף לצד הטהרה. משום כך 'ספק טומאה דחוייה בציבור' — כלשון הירושלמי; הוה אומר: ספק טומאה ברשות הרבים טהור. (מתוך פירוש רש"י הירש — צו ז, ט-כא)

*

ונקה האיש מעון והאשה ההוא תשא את עונה עולה בגימטריא: 'אם אין האיש מנוקה מעון אין המים בודקים את אשתו' (→ בהפרש של אחד. 'ברכת פרץ' נשא)

דף כט

הערות באורים וציונים

ז'הבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל — ודאי טמא הוא דלא יאכל, הא ספק טמא וספק טהור — יאכל. אימא סיפא והבשר, כל טהור יאכל בשר — ודאי טהור הוא דיאכל בשר הא ספק טמא וספק טהור לא יאכל, אלא שמע מינה... — רבי יעקב מליסא, בספרו 'חוות דעת' (יו"ד קי, בפתח 'בית הספק') כתב שמכאן מקור לשיטת הרמב"ם שהספקות אינם אסורים מן התורה, אלא

היתה חיגרת וגידמת (= שאין לה כף יד) ואילמת לא היתה שותה (והעמיד הכהן את האשה; ונתן על כפיה; ואמרה האשה אמן אמן). וכן אם היה הבעל חיגר או גידם או אילם לא היה משקה. (רב אשי; מר בר רב אשי).

א. לפי הדרשה יש לנו למעט אף סומא בעין אחת, בדומה לגידמת ביד אחת, ואולם מסתימת דברי הרמב"ם אין משמע כן. וצריך עיון. (מנחת חינוך שסה, כא).

ב. אשה שאינה שומעת [אפילו היא מדברת ופקחת לכל דבריה] — לא היתה שותה. וכן אם הבעל אינו שומע. (רמב"ם סוטה ב, ב-ג. והראו מקורו במדרש רבה נשא ובספרי זוטא עה"פ 'זאמר הכהן אל האשה').

ג. אותם בעלי מומין שהיו בשעת הקינוי, אפילו אחר כך נתרפאו — אינה שותה. אבל להפך, היו שלמים בשעת הקינוי או הסתירה ואח"כ נפגמו, יש להסתפק בדבר. [מלבד האילמת, שודאי צריך שתהא ראויה לקבלת שבעה]. (עפ"י מנחת חינוך שסה, כו. ואפשר שאם נתאלמה לאחר שאמרה 'אמן' — שותה. כן נסתפק ב'חדושים ובאורים'). ובקרבן אורה (כו) נקט שהכל תלוי בשעת הסתירה ולא בשעת הקינוי, אם ראויה לשתות באותה שעה אם לאו.

ד. לא נתמעטו בעלי מומין אלו אלא מהשקאה, אבל יש בהם תורת קינוי וסתירה לענין איסור, והרי שנינו שאשת חרש מקנים לה. וכן פסק הרמב"ם. (חדושים ובאורים).

פרק חמישי

מד. אלו דברים מנויים במשנתנו שדרשו בו ביום שהושיבו את רבי אלעזר בן עזריה לנשיאות?

הדברים המנויים במשנתנו שנדרשו בו ביום שהושיבו את רבי אלעזר בן עזריה לנשיאות: דרשות רבי עקיבא שכבר שני (אפילו חולין) מטמא שלישי; דין העמדת מגרש לפני העיר אלף אמה. [רבי אליעזר בנו של ריה"ג אומר: אלף אמה מגרש ואלפים שדות וכרמים]; ישראל ענו שירה על הים אחרי משה על כל דבר ודבר, כקוראים את ההלל. דרשת רבי יהושע בן הורקנוס: לא עבד איוב את הקב"ה אלא מאהבה. וכן דרשו רבי עקיבא וזכריה בן הקצב, כשם שהמים בודקים את האשה הסוטה, כך בודקים את זה שנסתרה עמו, וכשם שאסורה הסוטה לבעלה כך אסורה לבעלה. [עדיית — בו ביום נשנית. ולא היתה הלכה שהיתה תלויה בבית המדרש שלא פירשוה. בו ביום התירו לגר עמוני לבוא בקהל, משום שכבר עלה סנחריב ובלבל את האומות. (עפ"י ברכות כה.)].

דפים כז — כח

מה. א. מנין שהמים בודקים את הבעל?

ב. מנין שהסוטה אסורה על הבעל כשם שאסורה על בעלה?

ג. שלש פעמים נטמאה האמורים בפרשה — למה?

ד. והוא נטמאה; והיא לא נטמאה — מה בא ללמדנו?

א. רבי עקיבא וזכריה בן הקצב דרשו מיתור וא"ו של ובאו, שכשם שהמים בודקים את האשה כך הם

בודקים את הבעל. ולרבי נדרש הדבר מלצבות בטן ולנפל ירך — בכלל זה בטנו וירכו של בעל. בדקו אותה ולא אותו — מניחים שהיא היתה מזיזה והוא שוגג. ואסורה על הבעל. (תוס' עפ"י הירושלמי).

לפי לשון אחת בתלמודנו (בכתובות ט:): מבוואר שאם היה הבעל מזיד והיא אנוסה [וה"ה לשוגגת] הואיל ולא נאסרה על בעלה, לא נאסרה על הבעל. וכן נקט המאירי. וכן נקטו הבית-שמואל וחלקת מחוקק (אה"ע יא) להלכה).

ב. רבי עקיבא וזכריה בן הקצב דרשו מיתור וא"ו של ונטמאה שכשם שאסורה לבעל כך אסורה לבעל. ורבי דרש מהכפלת המלה נטמאה בפרשה.

א. אף בדיעבד שנישאה לבעל וילדה לו בנים — תצא ממנו, כל שנאסרה על בעלה על ידי קינוי וסתירה. (אה"ע יא).

ב. גם אם אינה שותה בגלל הבעל, כגון שלא רצה להשקותה, נאסרת על האיש שנסתרה עמו לעולם (כדברי הרמב"ם, וכהסבר הבית-שמואל יא סק"ב והמשנה-למלך ב,יב, דלא כתמיהת חלקת מחוקק שם).

ג. יש מהאחרונים שחידש (עפ"י דיוק לשון הרמב"ם) שהאיסור לבעל אינו אלא עליו ולא על האשה (מהר"ם בנעט בסו"ס הר המור. והאחרונים הקשו על דבריו. ע' מלוושי יום טוב אה"ע ז ועוד; מנחת שלמה ח"ג קב).

ד. יש מי שכתב שאין אסורה אלא לבעל שבגללו נאסרה על הבעל, ולא על בעל שני. (מהר"א ששון, מובא במשנה למלך פ"ב. ואין זה דומה לנשים האסורות כבר על בעליהן באיסור לאו, שמבואר בגמרא כה). שנאסרות על הבעל. ויש חולקים (ע' אה"ע יא). ובשו"ת אגרות משה (אה"ע ח"ד מה) נקט לעיקר כדעת המתירים, ואפילו היה הבעל-שני מזיד, פסק להתיר להינשא לה בצירוף סניף להקל, ע"ש. וע' אבי עזרי סוטה ב,יב.

ג. אם נטמאה, נטמאה, ונטמאה — לדברי רבי עקיבא, אחד לבעל ואחד לבעל ואחד לתרומה, ומא"ו דונטמאה למד רבי עקיבא איסור לכהונה. ורבי ישמעאל אינו דורש וא"ו, ואיסור כהונה למד בקל וחומר מתרומה.

ד. והוא נטמאה; והיא לא נטמאה — מגיד לך הכתוב שהספק אסורה. ומכאן אתה דן לשאר ספק טומאה ברשות היחיד שספקו טמא.

יש מי שפירש לשיטת הירושלמי, הכתוב מדבר על שני עניני קינוי וסתירה, באחד שראה בה דברים מכוערים וקינא, וזהו 'הוא נטמאה', ובאחד שקינא ללא דברים מכוערים, וזה פירוש 'קינא... והיא לא נטמאה'. (עפ"י משיב דבר ח"ד יז).

דף כח

מו. מה דין ספק טומאה ברשות היחיד וברשות הרבים?

ספק טומאה ברשות היחיד בדבר שיש בו דעת לישראל (בוה שנטמא. עפ"י גמרא כט). — ספקו טמא,

כמו ספק סוטה שעשאו הכתוב כודאי. אבל ברשות הרבים, או אף ברה"י ובדבר שאין בו דעת לישאל אם נטמא אם לאו — ספקו טהור.

א. כתבו התוס' (עפ"י הירושלמי): ספק טומאה שנולד בלילה, אף במקום רחב כגון פלטיא, דינו כספק טומאה ברשות היחיד. ואילו ביום — רק בחורבה או במבואות האפלות, שהם מקומות סתר.

משמע בגמרא (בפסחים יט) שהעזרה רשות הרבים היא אפילו אין שם אדם באותה שעה. ולכאורה הוא הדין לכל מקום המיועד ומשמש לרבים, כגון בתי כנסיות ובתי מדרשות, דינו כרה"ר גם אם הוא ריק מאדם. וצריך עיון. (עפ"י ברכת אברהם פסחים יט. וע' חזו"א אה"ע ז,ו. וצ"ב).

ב. היו נוכחים במקום שלשה אנשים — אפילו היתה זו רשות היחיד, הרי זה נידון כרשות הרבים (תוס' עפ"י נזיר נו. רמב"ם אבות הטומאות טז, א-ב; נזירות ט, טז). ואם לידת הספק היתה בדבר שאי אפשר לו להיגלות החוצה, כגון ספק אם פירסה נדה — כתבו התוס' בסוגיתנו שניידון כספק טומאה ברשות היחיד. ולדברי התוס' ושאר ראשונים בריש נדה — ברה"ר טהור. (וכן משמע בירושלמי שהביאו שם). ואפשר שאף התוס' כאן לא כתבו אלא ברשות היחיד ובשלשה אנשים, אבל ברשות הרבים ממש, אעפ"י שמקור הטומאה מכוסה לכל, נידון כספק טומאה ברה"ר. (עפ"י חזו"א אה"ע פב, ג).

ולדעת הראב"ד (נזירות ט, טז), אפילו בשלשה נידון כרשות היחיד, מלבד אם היו שלשתם במעמד אחד ונזרקה שם טומאה ויש ספק מי מהם נטמא.

ולענין סוטה מבואר ברמב"ם, שאם קינא לה משני אנשים ונסתרה עמהם, אסורה, הגם שהם שלשה. (ופירש המנ"ח (שסה, ה) הטעם, לפי שאי אפשר לראות את הטומאה ממש, לכך נידון כספק ברה"י. ובשערי ישר (א, טז) פירש, לפי שספק סוטה נידון כספק איסור ולא כספק טומאה).

ג. כאשר אחד מהם טהור ודאי, אין לטמא את שניהם ברשות היחיד להיות טמאים ודאי, שאין ללמוד מסוטה אלא כיוצא בה, שהדבר יכול להיות אמת. (עפ"י תוס' פסחים טו; נזיר נו. ונדה ב. ועוד. וע' ש"ש א, יז). ויש שנראה מדבריהם שחולקים (ע' שיטה מקובצת נזיר שם; תוס' ב"ק יא. ובמנחת חינוך (שסה, ב) צדד שבמקום שאין חזקת טהרה מטמאים אפילו אין יכול להיות הדבר אמת, ורק במקום שיש חזקת טהרה כתבו התוס' שאין לטמא מודאי כשאין יכול להיות אמת, ע"ש מלתא בטעמא. וע"ע זכר יצחק סו"י סד).

ולאידך גיסא, כאשר נטמא אחד בודאי, והספק מי הוא זה שנטמא — אפילו ברשות הרבים טמא מספק. (תוס'). ואולם אם יש שם חזקת טהרה, מעמידים את שניהם על חזקת טהרה, כדין 'שני שבילין'. (עפ"י תוס' חולין ט:).

ד. התוס' הוכיחו שאין הפרש בין ודאי שרץ וספק מגע או ודאי מגע וספק שרץ — בשניהם למדים מסוטה שברה"י טמא. (ובק"ר אורה (נזיר נ) כתב בדעת הרמב"ם שלא נאמר דין ספק טומאה ברה"י טמא אלא בספק מגע אבל לא כשעיקר הטומאה בספק).

ה. כתבו ראשונים (בריש נדה) שאין למדים מסוטה אלא לספק טומאה דלהבא, ולא בטומאה דלמפרע. ויש מפרשים דבריהם, דוקא כשיש חזקה, אבל כשאין חזקה למדים. (עפ"י מהרש"א. וע' גם ש"ש א, י"ב). יש מי שכתב שמהרמב"ם נראה שלא כדברי התוס'. (וע' אבי עזרי — איסור"ב ט, ג ועוד).

ו. נחלקו הדעות על הנטמא בספק טומאה ברה"י, האם לוקה על ביאת מקדש וקדשיו אם

לאו. (עתוס' שבועות יט. רמב"ם שגגות יא,ו. וע' בזה בקרן אורה נזיר נז: מנחת חינוך רסג,לד [וע"ש עוד לענין טומאת כהנים בספק טומאה ברה"י וברה"ר]; או"ש שגגות שם; אחיעזר ח"א א; שערי ישראל, יב; זכר יצחק סו"י סד).

וכן נחלקו האחרונים האם מותר לכהן לגעת בספק-טומאה ברשות הרבים, מאחר ודינו לטהר, או שמא מכל מקום יש כאן ספק איסור ד'לא יבא'. (ע' מנחת חינוך שם; צל"ח ברכות יט: אחיעזר ח"ג סה,ו).

ז. ספק טומאה ברשות היחיד טמא אפילו במקום חזקת טהרה. וכתב בספר שב שמעתתא (א,טו) שחזקת הגוף עדיפה ומועילה לטהר ברה"י [כשם שמועיל רוב לטהר. כבחולין י ועוד. ע' אחיעזר ח"ב ב ועוד]. ושאיני סוטה שחזקת הגוף הורעה בגלל הקינוי והסתירה. ובספר אבי עזרי (איסו"ב ט,ג, ונכפל בהל' מטמאי משכב ומושב ג,ט) תמה על דבריו וכתב להוכיח שאף במקום חזקת הגוף טמא.

ח. נראה שאין חילוק בין ספק במציאות לספקא דדינא, בכל אופן ברשות היחיד טמא. (עפ"י אבני נזר יו"ד תסז, יב-יג. וע"ש אה"ע לה,ה-ו שדן אם מועיל 'ברי' על פי אומדנא בספק טומאה ברשות היחיד).

ט. לרבי שמעון (ריש נדה), ספק טומאה ברשות היחיד אינו ודאי טמא אלא ספק [גם במקום חזקת טהרה]. ושונה סוטה שעשאה הכתוב כודאי משום רגלים לדבר. כן היא שיטת רש"י. ולדברי התוס' אף בספק שרץ סובר רבי שמעון ספק כודאי, כי יש ריעותא ורגלים לדבר, שהרי שרץ לפניך. ורק לענין מקוה שנמצא חסר אמר רבי שמעון תולין, כי אין ריעותא קודם טבילה.

י. גם אם הדבר הנטמא אין בו דעת לישאל והוא מונח על גבי קרקע, כל שהמטמא יש בו דעת לישאל — ברה"י ספקו טמא. (ע' נדה ה; ראשונים). ובספק-ספקא באופן זה — ע"ש מחלוקת מהרש"א ומהר"ם.

יא. לדברי התוס' בסוגיתנו (ובע"ז לז), ספק טומאה ברה"ר טהור משום חזקת טהרה. ואולם במקומות אחרים (ריש נדה, וברש"י; חולין ט:) נקטו התוס' שאף בלא חזקה טהור, דהלכתא גמירי לה. וכן הדין בספק בדבר שאין בו דעת לישאל אפילו ברשות היחיד. (וע' שב שמעתתא א,ז; שערי ישראל ב,ה; קהלות יעקב טהרות סא).

יב. במסכת טהרות (ספ"ה) משמע שבספק טומאה של תרי ותרי — ספקו טהור ברשות הרבים. והר"ש שם הקשה ממק"א שאין במשמע כן. ובשב שמעתתא (א,ח) חילק בין טומאה דלהבא, שספקו טהור, לטומאה דלמפרע שטמא כיון דלא ילפינן מסוטה, וגם חזקת טהרה אינה מועילה בתרי ותרי. ובאבי עזרי (איסו"ב ט,ג ועוד) דחה חילוק זה. וכתב לתלות שאלה זו — אם תרי ותרי דינו כשאר ספק טומאה — במחלוקת התנאים.

יג. יש מי שכתב לחדש שספק טומאה דרבנן ברשות היחיד, יש לחלק אם יש לטומאה עיקר מהתורה, שהולכים לחומרא, אם לאו. (ע' זכר יצחק ח"ב כז).

יד. ישנה דעה שספק טומאה ברה"ר, באדם שיש לו תקנה ליטהר — טמא. (ער"ש טהרות ה — אליבא דרבי עקיבא).

דיני 'טומאת התהום' — נתבאר בפסחים פ-פא.

ספק ביאה לשדה שיש בה טומאה; דין שני שבילין שאחד טמא ואחד טהור, ועוד — בפסחים י.